

Het gedenkteken aan de voet van het Hongaarse parlement in Boedapest ter herinnering aan het Verdrag van Trianon (1920), waarbij Hongarije grote delen van haar grondgebied verloor.

HONGAARSE OEKRAÏNERS GEMANGELD TUSSEN BOEDAPEST EN KIEV

Transkarpatië: de meest vredige uithoek van Oekraïne. De oorlog is in deze zuidwestelijke oblast ver weg. Drones slaan er niet in en bommen vallen er niet. Er worden kampen georganiseerd om kinderen uit de oorlogsgebieden even rust te bieden. Maar inmiddels is de spanning er om te snijden. Niet alleen omdat ook hier met grote regelmaat (vaak nog jonge) mannen van het front terugkeren naar hun laatste rustplaats. Maar ook omdat de Hongaarse minderheid in wat ooit een deel van Hongarije was, zich gemangeld voelt tussen Boedapest en Kiev. En bijna niemand durft erover te praten.

Zoveel is duidelijk dat voor verreweg de meeste etnische Hongaren, van wie de overgrote meerderheid behoort tot óf de Rooms-katholieke, óf de Gereformeerde Kerk, de oorlog tussen Rusland en Oekraïne niet *hún* oorlog is. En terwijl ze vanuit Hongarije subtiel en minder subtiel in die opvatting worden gevoed, verwacht de regering in Kiev zonder omwegen dat ook de Hongaarstaligen meevechten aan het front, zo'n 1300 kilometer verderop. Met militaire roadblocks, die dan hier, dan daar opduiken en ook met invallen in openbare gelegenheden, maken de militaire autoriteiten duidelijk dat het de overheid ernst is met die opvatting. Mannen tussen de 25 en 60 die niet kunnen aantonen dat ze een vrijstelling hebben, worden opgepakt. Een enkele maal werden ze zelfs bij de uitgang van de kerk opgewacht.

HALSOVERKOP WEG

Van de circa 150.000 Hongaarstalige Oekraïners die bij de inval van de Russen in 2022 in Transkarpatië woonden,

wachtte ruim een derde deel de ontwikkelingen niet af en verliet het land. Halsoverkop soms: de pannen stonden bij wijze van spreken, maar soms ook letterlijk, nog op het vuur. De meesten gingen de grens over naar Hongarije, anderen vertrokken naar andere landen binnen de EU. Hoeveel potentieel dienstplichtige mannen het betrof, is niet bekend. Vaak gingen hun vrouwen namelijk mee. Soms met de kinderen, soms zonder. Die bleven dan achter bij opa en oma of werden opgevangen in tehuizen en scholen. Erika Gál, directeur van het Református Líceum in Nagydo-brony, een gereformeerde middelbare school dichtbij de Hongaarse en Slowaakse grens, vertelt in de nieuwsbrief van de Gereformeerde Kerk in Hongarije, dat haar school jonge kinderen opvangt van wie de ouders het land verlaten hebben.

Overigens zitten de grenzen inmiddels potdicht voor potentiële landverlaters. Mannen die niet hebben kunnen weggelopen, zijn inmiddels vrijwillig (die zijn er namelijk

EZ MÁR A ZSÁKBAN VAN!

 Orbán Viktor

Op de morgen van de Amerikaanse presidentsverkiezingen plaatste Viktor Orbán op Facebook deze foto van zichzelf voor een tv waarop de uitslagen binnenkwamen met de tekst: 'Deze is al binnen!'. In het bijschrift heette het: 'Goedemorgen, Hongarije! Op weg naar een mooie overwinning.'

ook) of gedwongen naar het front vertrokken. Anderen doken onder. Inmiddels zijn ook priesters en predikanten niet langer vrijgesteld van het vervullen van militaire dienstplicht. Van gereformeerde predikanten is bekend dat ze bij een roadblock werden aangehouden en werden meegevoerd naar het militaire hoofdkwartier. Na tussenkomst van 'hogere' kerkelijk instanties, die wezen op hun onmisbaarheid in de gedecimeerde gemeenten van voornamelijk oude mensen, vrouwen en kinderen, mochten zij weer vertrekken. Ze moeten zich wel maandelijks melden. Een predikantsvrouw vertelt dat het al enkele malen is voorgekomen dat de vrouw van de predikant begrafenissen leidt, zodat haar man veilig is. 'Hij gaat niet over straat, maar door de tuinen naar de kerk, bang om opgepakt te worden.' Er doen verhalen de ronde dat protestantse voorgangers meer kans lopen opgepakt te worden dan orthodoxe priesters, omdat die volgens heersend bijgeloof je effectief kunnen vervloeken. De protestantse dominees beschikken niet over die krachten, zo wil dit volksgeloof.

'KANONNENVLEES'

Inmiddels is betrouwbare informatie over de situatie in de provincie erg moeilijk te vergaren. Mensen zijn bang om te praten omdat kritiek hen zelf of de kerken mogelijk schade kan berokkenen en kan worden uitgelegd als een vorm van landverraad. Wel zijn er aan beide zijden van de Hongaars-Oekraïense grens media die het vuurtje van de etnische tegenstellingen stevig oppoken. Aan Hongaarse zijde wordt dan bijvoorbeeld gesproken over 'Hongaars kanonnenvlees' en wordt gesuggereerd dat Hongaarstaligen met opzet in de voorste linies worden ingezet. Of er wordt herinnerd aan Oekraïense wreedheden ten opzichte van de Hongaren in de tijd van de Sovjet-Unie als straf voor de Hon-

gaarse collaboratie met de nazi's tijdens Wereldoorlog II. Aan de Oekraïense kant van de grens worden etnische Hongaren in media soms op z'n minst aangeduid als behorend tot 'de vijand' of nog iets minder subtiel als 'Hongaarse honden'. Duidelijk is dat nationalistische reflexen aan beide zijden brede kansen krijgen.

Wat niet meewerkt aan meer ontspannen verhoudingen is de opstelling van de Hongaarse premier Viktor Orbán in het Russisch-Oekraïense conflict. Hij flirt openlijk met de Russische president Poetin en verkondigt al tijden dat de westerse wapenleveranties aan Oekraïne het conflict alleen maar langer doen duren en verergeren. Daarom zou Europa daarmee moeten stoppen, Oekraïne moeten overhalen tot een wapenstilstand en het afstaan van de door Poetin veroverde 'Russische' delen van het land (Donbas en Luhansk), waarbij Oekraïne een neutrale 'bufferstaat' tussen Rusland en het westen zou moeten worden. En dus zeker geen lid van de NAVO, zoals Zelensky graag zou zien.

Orbán's opstelling vindt weerklank onder de Hongaarse minderheid in de Transkarpaten, al is nauwelijks iemand bereid dat hardop te zeggen. En datzelfde geldt voor de grote sympathie die de Hongaarse leider koestert voor de nieuwe Amerikaanse president Donald Trump. Dat is overigens niet verwonderlijk omdat deze in dezelfde oplossingsrichting denkt. De wederzijdse sympathie heeft overigens ook ideologische en ethische wortels. Beiden zien West-Europa als een decadent, arrogant broeinest van *wokisme*, aantasting van 'christelijke waarden' en ethisch verval in het algemeen. En dat sluit weer aan bij antiwesterse opvattingen zoals die ook elders in de wereld aan kracht gewonnen hebben, niet in de laatste plaats bij Vladimir Poetin.

TRAUMA

Een belangrijke bron voor de al decennia lang voortdurende tegenstellingen tussen Oekraïners en Hongaren is het feit dat de Transkarpaten lange tijd deel uitgemaakt hebben van het Hongaarse rijk. Overigens vormden de etnische Hongaren toen – zoals nog steeds – in dit gebied slechts een minderheid van ruim 10% van de bevolking van de provincie. De grote meerderheid bestaat uit Oekraïners. Maar het gaat in de beleving van de Hongaren niet zozeer om aantallen als wel om het feit dat de overwinnaars van de Eerste Wereldoorlog in 1920 bij het Verdrag van Trianon Hongarije als (mede-)verliezer van de oorlog afstraffen door maar liefst tweederde van het land toe te wijzen aan omringende landen, waaronder Oekraïne. Daardoor kwamen zo'n 3 miljoen Hongaren buiten eigen land te wonen. Het is een trauma dat tot op de dag van vandaag doortert en dat met name door Orbán's partij Fidesz gevoed wordt. Onder andere met miljoenen subsidies voor economische, culturele en ook kerkelijke projecten van de buiten de grenzen levende Hongaarse minderheden. In die omringende landen levert dat hier en daar zelfs de angst op dat Orbán, zodra hij zijn kans schoon ziet, wel eens tot annexatie van een of meer in 1920 verloren gegane gebieden zou kunnen overgaan.

Voor het parlamentsgebouw in Boedapest is een gedenkteken geplaatst dat de herinnering aan Trianon levend wil

houden en waarop de (Hongaarse) namen van alle duizenden steden en dorpen die in 1920 afgestaan moesten worden, zijn vermeld. Tot en met die van de Kroatische hoofdstad Zagreb die destijds onder de naam Zágráb in Hongaars gebied lag. Het grondgebied van Hongarije liep in die tijd zelfs door tot aan (de Adriatische) zee.

UITZICHTLOOSHEID

De door de erfenis van Trianon gevoede nationalistische gevoelens in combinatie met de ellende van de oorlog, het feit dat het mannelijke deel van de bevolking grotendeels gevlucht is, de (daardoor) lege kerken en de materiële ellende (vooral in de winter) maken de voornaamste ingrediënten uit van de malaise en het klimaat van spanning en angst in dit uiterlijk misschien wel meest vredige deel van Oekraïne.

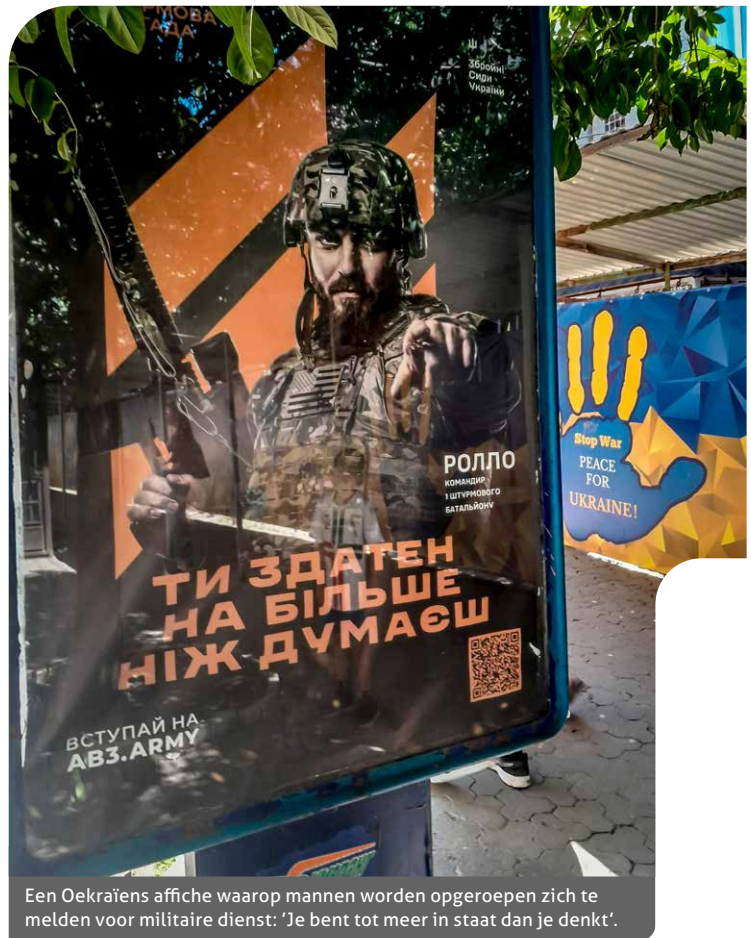
Mensen zijn bang erover te spreken, maar *off the record* zijn sommigen wel bereid iets meer te vertellen. Een student vertelt dat predikanten opgebrand raken. Ze willen in de zondagse diensten een beetje hoop aanreiken, maar in de uitzichtloosheid vinden ze hun woorden al snel goedkoop klinken. Regelmatig moeten ook de gesneuvelde doden worden begraven. Het ergst zijn nog wel de begrafenisplechtigheden van militairen wier lichaam niet teruggevonden kon worden.

Mensen zijn bang voor de wintermaanden: vaak valt de stroom uit en is er geen verwarming. In de gemeente van de betrokken student werd vorig jaar een oude vrouw doodgevroren in haar huis aangetroffen. Het Diaconaal Centrum van de Gereformeerde Kerk in Beregszász (Oekraïens: Berehove), waar voorheen naast een aantal vrouwen ook tien mannen werkten, moet het nu zonder die laatsten doen. Mede dankzij hulp uit het westen is men in staat de boel draaiend te houden. Deze maand bijvoorbeeld delen vrijwilligers van de stichting AK, 32 jaar geleden ontstaan vanuit de (toen nog) Nederlands-Gereformeerde Kerk te Maassluis, voor de veertigste keer drieduizend voedselpakketten uit aan de allerarmsten.

'HIJ GAAT NIET OVER STRAAT, MAAR DOOR DE TUIJNEN NAAR DE KERK, BANG OM OPGEPAKT TE WORDEN.'

Ook Stichting Fundament werkt al geruime tijd in het gebied. Dat gebeurde onder meer in samenwerking met de Ouderlingenbond (die nu vanwege de afwezigheid van mannen inactief is) en het gebeurt nog steeds in nauw overleg met het Diaconaal Centrum (dat een sociale keuken, een bejaardentehuis, een hospice en een bakkerij exploiteert).

Overigens benadrukt Bram Vreugdenhil van de Stichting AK dat het onder de Hongaarstalige gereformeerden in de Subkarpaten ook weer niet koekoek-één-zang is als het gaat om de beoordeling van de politieke situatie. Er zijn er ook die zich loyaal opstellen ten opzichte van de Oekraïense autoriteiten en vrijwillig naar het front vertrekken. Hij

Een Oekraïens affiche waarop mannen worden opgeroepen zich te melden voor militaire dienst: 'Je bent tot meer in staat dan je denkt'.

noemt in dit verband ook de naam van de burgemeester van Beregszász, Zoltán Babják. Hij is aan zijn derde termijn bezig, geldt als onkreukbaar en stelt zich loyaal op ten opzichte van de landelijke overheid.

STRAFMAATREGELEN?

Zoveel is zeker ten aanzien van Oekraïne in het algemeen en de Subkarpaten in het bijzonder: de toekomst is buitengewoon onzeker. Dat geldt ook als er een einde zou komen aan de oorlog. Hoe zal zo'n vrede eruitzien? Hoe moet het land, waarvan grote delen in puin liggen, weer opgebouwd worden?

En zeker niet in de laatste plaats: hoe zal de Oekraïense regering omgaan met de 4,3 miljoen Oekraïners die voornamelijk tot maart 2026 zogeheten 'tijdelijke bescherming' genieten binnen de EU? Wat als zij terugkeren? Een kleine miljoen van hen zijn mannen en die hebben zich door hun vlucht aan de dienstplicht onttrokken of zijn gedeserteerd. Zullen zij te maken krijgen met strafmaatregelen? En wat betekent dat – voorzover het Hongaarstalige mannen betreft – voor de nu al gespannen etnische verhoudingen? In de Gereformeerde Kerken in Transkarpatië gaan de predikanten 's zondags hun veelszins gedecimeerde gemeenten als vanouds voor in gebed. En daarin klinken eveneens als vanouds bekende, eeuwenoude formules. Het 'O God, wees ons genadig' bijvoorbeeld en het 'Heer, ontferm u'. Maar zelden werden die oude woorden met zoveel overtuiging uitgesproken en meegebeden als nu. «

'INTERNATIONAL' RÓBERT LÉSZAI VOELT ZICH THUIS IN UTRECHT

Als jong kind stelde hij – vond zijn vader – al interessante (theologische) vragen. En zelf was hij er al heel vroeg van overtuigd dat hij later – net als zijn vader – predikant zou worden. Maar één dag voor zijn examen aan het einde van zijn eerste jaar theologie in Cluj Napoca, Roemenië, stuurde de universiteit hem naar huis: zijn nogal rebelse opstelling strookte haars inziens niet met de doelstelling van de studie die hij volgde.

Het kwam een paar maanden later allemaal wel weer goed, maar het incident zegt wel iets over het zelfstandige, flamboyante karakter van de 2,05 meter lange Róbert Lészai, die inmiddels inderdaad predikant geworden is. En die nu op uitnodiging van Stichting Fundament met zijn gezin is neergestreken in Kampen voor de eenjarige masterstudie interculturele gereformeerde theologie (MIRT) aan de Theologische Universiteit Utrecht.

Het is niet Róberts eerste internationale ervaring. Niet alleen werd hij in 1992 geboren in het Schotse Edinburgh (waar zijn vader toen theologie studeerde), maar zelf verbleef hij voor zijn studie ook in het buitenland (Boedapest en Heidelberg). Behalve Hongaars (zijn moedertaal) en Roemeens spreekt hij vloeiend Engels en redt hij zich ook in het Duits. Als alles meezit, komt daar het komende jaar Nederlands bij. Zijn eerste lessen in onze taal heeft hij inmiddels achter de kiezen en hij begint het een en ander uit een eenvoudige Nederlandse conversatie op te pikken. Zoveel in elk geval dat hij, gevraagd naar zijn eerste indrukken van ons land, al kan vertellen over een gesprekje op een kinderspeelplaats in de buurt, waar hij met zoontje Dániel en dochtertje Hanna aan het spelen was. De buurtgenoten – het was daags na de aanvallen op Israëlische voetbalsupporters in Amsterdam – hadden van hun onverholven afkeer van 'de' islamieten geen geheim gemaakt en daarbij grove racistische taal niet geschuwd.

RODE DRAAD

Róbert Lészai is sinds drie jaar predikant van de Hongaarse Gereformeerde Kerk in het tussen Cluj en Tîrgu Mureş gelegen plaatsje Székelykocsárd, dat ruim 2600 inwoners telt. Zijn kerk telt zo'n 300 leden, waarvan er zo'n 40 tot 60 de diensten bezoeken. Dat lijkt niet veel, maar in een nog niet zo ver verleden waren het er slechts 10 tot 30. Róbert is er dankbaar voor en ervaart de groei als zegen en gebedsverhoring. Samen met zijn vrouw Boglárka, die advocaat is in Cluj, maar momenteel ouderschapsverlof heeft, stelt hij huis en hart open voor zijn gemeenteleden en probeert hij hen te bereiken met een levende evangelieverkondiging. De gemeente heeft vanouds een sterk volkskerkelijk karakter en velen zijn ook niet immuun voor oeroude vormen van volks- en bijgeloof. Róbert besloot er een eerste korte scriptie in Utrecht aan te wijden. Die handelt over de rode draad die menige dorpsgenoot en ook veel van zijn gemeenteleden dragen om de linker pols, omdat die het kwaad zou afweren.

De studie in Utrecht ervaart als hij zeer verrijkend, zeker ook gezien het internationale klimaat tijdens de MIRT-studie. Als zijn plannen doorgaan, zou hij graag een scriptie schrijven over wat hij ervaart als een kloof tussen kerk en theologie of een aspect daarvan. «

Róbert Lészai (tweede van links), hier tijdens een informele maaltijd met een aantal medestudenten van de masteropleiding MIRT in Utrecht

TIBOR NAGY IS NA TWEE 'VERLOREN JAREN' WEER MET NIEUWE MOED AAN HET WERK

'Twee verloren jaren van ons leven.' Met die woorden typeert ds. Tibor Nagy de twee jaar die volgden op de dramatische winter van 2021, toen zijn pastorie in het Roemeense, maar Hongaarsstalige dorpje Kide (Chidea) tot de grond toe afbrandde. Maar inmiddels is het huis weer opgebouwd en heeft de predikant met nieuwe moed zijn werk hervat. Secretaris Truus Teeninga van Stichting Fundament bezocht hem en zijn gezin.

Toen de brand uitbrak hadden Tibor Nagy, zijn vrouw Erica en hun vijf dochters net op uitnodiging van Fundament een jaar in Kampen doorgebracht. De predikant volgde er een masterstudie aan de Theologische Universiteit. Truus was in dat (corona)jaar contactpersoon van Fundament en er ontstond tussen hen een warme vriendschap. Zij vertelt: 'Wekelijks kwam ik in het gezin, vooral ook om met Erica Nederlands te spreken. Zij heeft onze taal in dat jaar zo goed geleerd, dat zij nu in haar baan de Nederlandse cliënten van het bedrijf waar ze werkt, kan helpen. De afgelopen jaren kreeg ik meerdere keren de uitnodiging om bij hen op bezoek te komen en dat is nu gebeurd: van 17 tot 22 oktober heb ik hen bezocht. Het was een fantastische ervaring, die ik niet graag had willen missen.'

ONVERGETELIJK

De nieuwe pastorie, waar het gezin vanaf afgelopen voorjaar woont, mag er volgens Truus zijn: 'Het is een prachtig ruim huis, volgens de bisschop de mooiste pastorie van Transsylvanië. Het is een enorme klus geweest om de financiën voor de herbouw bij elkaar te sprokkelen. De verzekering keerde een minimaal bedrag uit, de rest van het geld moest aangevraagd worden bij zowel de Roemeense als de Hongaarse overheid. Deze laatste geeft veel financiële ondersteuning aan de Hongaars Gereformeerde Kerken in Roemenië voor onderhoud en renovatie. Tibor en zijn vrouw zijn ook erg dankbaar voor de ondersteuningsactie van Stichting Fundament.'

Bouwmaterialen zijn duur in Roemenië en lang niet alles is op tijd te krijgen. 'Daarom', vertelt Truus, 'heeft het twee jaar geduurd voordat het huis herbouwd was en het gezin weer in het dorp kon wonen. In die tussentijd verbleven ze doordeweeks in hun kleine appartement in Cluj-Napoca, de stad waar Tibor werkzaam is op het kantoor van de bisschop en waar de kinderen naar school gaan. Op vrijdagavond gingen ze dan naar Kide en verbleven daar in het kleine gastenverblijf van de kerk om op zondagavond weer naar de stad te reizen.

De gemeente waarvan Tibor predikant is, telt ongeveer 160 leden. Op zondag zijn er meestal tussen 30 en 50 mensen in de kerk. Het merendeel van de gemeenteleden zijn ouderen, de vijftigers ontbreken en ook de twintigers. Er zijn een paar gezinnen met kinderen. Naast de kerkdiensten in hun eigen dorp, preekt Tibor op zondag ook in een dorp dichtbij waar acht (!) mensen in de kerk zitten. In Roemenië zijn fusies niet gebruikelijk, men blijft zelfstandig. Op

Truus Teeninga vertelt in de kerk van Kide iets over het werk van Stichting Fundament en de relatie met ds. Tibor Nagy (links) en zijn vrouw Erica (rechts).

zondag mocht ik mijzelf na de dienst voorstellen en iets vertellen over onze relatie en het werk van Stichting Fundament. Erica vertaalde alles in het Hongaars. Het was een onvergetelijke ervaring', aldus de Fundament-secretaris. «

Voorzitter Bert Houwen over toekomst Stichting Fundament

'VANDAAG ZOULDEN WE FUNDAMENT NIET MEER OPRICHTEN, MAAR DE DEUR GAAT NIET OP SLOT'

Op de recente ontmoetingsdag met medewerkers en donateurs in Kampen (zie kader) nam voorzitter Bert Houwen de aanwezigen mee in een toekomstplaatje van Stichting Fundament. Wij vroegen hem na afloop om een toelichting. 'Wij gooien de deur niet in het slot.'

Je bracht naar voren dat het bestuur, gesteld dat het vandaag voor die keuze stond, een stichting als Fundament niet meer zou oprichten. Waarom niet?

'De situatie in 1992, het jaar dat Fundament van start ging, was nogal anders dan die van vandaag. De Hongaarse kerken in Oost-Europa hadden een situatie van onderdrukking door het communistische bewind achter de rug, waarin intensieve contacten waren gegroeid tussen gereformeerde christenen in Nederland en Hongarije. Vanuit ons land was geprobeerd de broederschap te dienen door het onderhouden van persoonlijke contacten, door geestelijke en theologische ondersteuning, het produceren en brengen van literatuur, en waar nodig ook door het bieden van materiële hulp. Uit die deels nogal versnipperde steunverlening vanuit de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) kwam in 1992 stichting Fundament voort. Daarbij kwam het accent met name te liggen op geestelijke en theologische ondersteuning door het organiseren van gemeenschappelijke conferenties voor predikanten en ouderlingen en het aanbieden van de mogelijkheid aan predikanten en theologische studenten om een jaar te studeren in Kampen. Inmiddels moeten we constateren dat het werk in Oost-Europa in onze kerken niet meer op dezelfde grote belangstelling kan rekenen als zo'n dertig jaar geleden. Tegelijk heeft de Hongaarse broederschap inmiddels ruimschoots kunnen inhalen wat hen indertijd op achterstand zette. Daarmee is de noodzaak voor ondersteuning vanuit Nederland grotendeels weggevallen.'

Het werk van Fundament had eind vorige eeuw ook een zekere missionaire spits: er werd in de doelstelling gesproken over 'het versterken van het gereformeerde confessionele karakter' van de kerken in Hongarije. Ik heb de indruk dat die doelstelling vandaag ook niet meer zoveel handen op elkaar krijgt in Nederland.

'Nou ja, missionair is een groot woord. Maar van een zekere mate van eenrichtingsverkeer was wel sprake. Dat had te maken met het geheel verschillende karakter van de kerken daar en hier. In Hongarije was en is de Gereformeerde Kerk een volkskerk met een diversiteit aan theologische stromingen van orthodox tot vrijzinnig en een soms nogal oppervlakkig, sterk op traditie gestoeld gemeentelijk leven. Daarentegen werden de vrijgemaakte kerken in Nederland

gestempeld door een strakke, eenvormige structuur en een sterke nadruk op zuiverheid in de leer. Dat laatste is gaandeweg veranderd en de Nederlandse Gereformeerde Kerken van vandaag hebben meer oog gekregen voor eenheid in verscheidenheid. Parallel daaraan is het accent in het werk van Fundament steeds meer komen te liggen op wederkerigheid. Vandaag gaat het ons om een gelijkwaardige, wederzijdse uitwisseling en betrokkenheid van beide kanten. Simpel gezegd: we moeten van elkaar willen leren.'

Voorzitter drs. Bert Houwen uit Lienden is voorzitter van Stichting Fundament.

THEORIE EN PRAKTIJK

Maar is dat in de praktijk ook daadwerkelijk het geval, dat 'leren van elkaar'?

'In de praktijk is dat inderdaad niet altijd zo gemakkelijk. Daarin moeten we nuchter zijn. Maar we proberen wel eenrichtingsverkeer te voorkomen. Neem de verschillen van inzicht ten aanzien van allerlei politieke, culturele en ethische ontwikkelingen in west en oost: de waardering van de positie van Rusland in de oorlog met Oekraïne, de rol van de regering van Viktor Orbán, de ontwikkelingen in het westen ten aanzien van LHBTQ+ en gender enzovoorts. Daarin nemen Hongaarse christenen vaak een ander standpunt in dan hun broeders en zusters in Nederland. Voor sommigen in Nederland is dat reden om de deur maar in het slot te gooien. Dat willen wij als stichting Fundament niet doen. Wij proberen in onze contacten oprecht naar de Hongaarse argumenten te luisteren en daarover in gesprek te gaan. In onze Nieuwsbrief besteden we ook bewust aandacht aan hun visie op deze ontwikkelingen.'

Inmiddels concentreert het werk van Fundament zich met name op het aanbieden van een studiejaar aan de Theologische Universiteit Utrecht voor predikanten en studenten uit Hongarije en omliggende landen. Is de noodzaak van dat werk ook weggefallen?

'Zeker niet geheel. Wel gebiedt de eerlijkheid te zeggen dat door de digitalisering van het onderwijs de mogelijkheden voor Hongaarse gereformeerden om 'thuis' kennis van elders op te doen enorm zijn toegenomen. Tegelijk is het onderwijs in Utrecht ook meer geïnternationaliseerd. Toch blijft er belangstelling vanuit Hongarije om hier een jaar te komen studeren. De predikanten en studenten die hierheen komen, maken niet alleen kennis met een andere wereld, maar ook met een theologische en onderwijskundige aanpak die anders is dan thuis: ligt het accent daar vooral op het kennismaken van en reproduceren van bestaand theologisch materiaal, hier in Nederland wordt veel meer zelfwerkzaamheid en eigen verwerking verwacht. Dat wordt zeer gewaardeerd. Bovendien krijgen 'onze' studenten de gelegenheid hun gezinnen mee te nemen, zodat hun verblijf hier geen breuk betekent met thuis en het hele gezin als het ware de hier opgedane ervaring mee terug kan dragen naar de gemeente waarin ze hun plaats hebben.

Veelal volgen de studenten de eenjarige Master of Intercultural Reformed Theology (MIRT) onder leiding van dr. Jos Colijn. Daarin ligt het hoofdaccent op de missionaire relevantie van gereformeerde theologie, wat de studenten in de volkskerkelijke situatie in Hongarije impulsen geeft voor hun werk in eigen gemeente, maar ook daarbuiten in de samenleving. Door de cursus Nederlands die wij hen aanbieden, zijn ze bovendien ook na terugkeer in staat Nederlandse theologische literatuur en andere publicaties te blijven volgen. Gezien de enthousiaste reacties van de »

ONTMOETINGS-DAG KAMPEN

Op 12 oktober organiseerde Stichting Fundament voor het eerst na de coronaperiode een ontmoetingsdag in de Eudokiakerk in Kampen voor (oud-)medewerkers, donateurs en andere belangstellenden. Het doel ervan was de aanwezigen bij te praten over recente ontwikkelingen en over de toekomst van de stichting.

De bestuursleden belichtten elk vanuit hun specifieke expertise binnen het bestuur deelaspecten van het werk. Zo behandelde ds. Gert Meijer, die zich met name bezighoudt met hulpverleningsprojecten van Fundament, de verschuiving in de doelstelling van de stichting in de richting van meer wederkerigheid. Hij wees als voorbeeld op een project in de Noord-Hongaarse gemeente Göngörszka, waaruit inmiddels een uitwisselingsrelatie met de NGK in Zuidlaren is voortgevloeid. Zijn collega Rutger Heij uit Heemse en secretaris Truus Teeninga vertelden over hun begeleiding van de studenten die een jaar aan de Theologische Universiteit Utrecht komen studeren. Het aantal donateurs is de afgelopen jaren afgenomen, met name door overlijden, deelde penningmeester John de Leeuw mee. Uiteraard lopen daardoor ook de inkomsten van de stichting terug. Mede tegen die achtergrond schetste voorzitter Bert Houwen een plaatje van de toekomst (zie elders op deze pagina).

Vanuit Roemenië was ds. Róbert Lészai aanwezig, die op dit moment met zijn gezin in Kampen woont en studeert aan de Theologische Universiteit Utrecht. Hij vertelde iets over zijn achtergrond en eerste ervaringen in Nederland. Elders in dit nummer komt hij uitgebreid aan het woord. Het onlangs aangetreden bestuurslid ds. Csongor Kelemen, eveneens afkomstig uit Roemenië, maar momenteel predikant binnen de PKN op Urk, liet zien hoe de samenwerking tussen Nederlanders en Hongaren in het verleden verliep en hoe de onderlinge beeldvorming in de loop der jaren is veranderd. Op basis van eigen ervaringen verwoordde hij de grote waardering die het werk van Fundament in de loop van de afgelopen dertig jaar in de Hongaarse gebieden van Oost-Europa ondervond. Hij hielp de circa dertig aanwezigen bij het zingen van psalm 134 in het Hongaars.

Beeld van de ontmoetingsdag in de Eudokiakerk in Kampen.

134. ZSOLTÁR

Éjtszakai dicséret a templomban.

Bourgeois L., Genf, 1551.

Úr-nak szol-gá-i mind-nyá-jan, Áld-já-tok
 az U-rat ví-gan, Kik az ó há-zá-ban
 éj-jel Vi-gyáz-ván, vagy-tok hű-ség-gel.

Onder leiding van ds. Csongor Kelemen zongen de aanwezigen op de ontmoetingsdag Psalm 134 in het Hongaars.

predikanten en studenten die hierheen komen, voorziet deze mogelijkheid nog steeds in een behoefte.'

DONATEURS

Maar andere taken van Fundament zijn dus weggevallen?

'Deels wel. Zo is de noodzaak voor materiële ondersteuning aanzienlijk minder geworden. Bovendien zijn er zo'n veertig plaatselijke comités binnen de NGK die zich daarmee bezighouden, veelal door middel van rechtstreekse contacten met gemeenten daar. Maar de situatie in met name het Hongaarsstalige deel van Oekraïne is zo zorgwekkend dat blijvende steun hier wel noodzakelijk is. En ook al zou de oorlog, wat God moge geven, ten einde komen, dan zal de opbouw van wat verloren ging om blijvende aandacht vragen. Denk alleen maar aan de mannelijke leden van de gemeenten die in de strijd zijn omgekomen. Ik voorzie dat hier de komende jaren blijvende steun nodig is.'

Dus gaat stichting Fundament door?

'Ja en nee. Vooral nog gaan we door met het aanbieden van een theologisch studiejaar en met materiële hulpverlening in met name Hongaarsstalig Oekraïne en waar dit verder ook

maar nodig is. Maar we hebben wel besloten de stichting te gaan afbouwen op een termijn van drie tot vijf jaar en daarbij te zoeken naar een zorgvuldige overdracht van die taken, die door anderen kunnen worden voortgezet. Studenten bijvoorbeeld kunnen op termijn regulier worden ingepast in het internationale programma van de TUU. Wat de huisvesting betreft hebben we de handen al ineengeslagen met de universiteit. We stoten onze huisvesting in Kampen af, maar hebben voor de korte termijn wel de financiering van een gezinsappartement in Utrecht voor onze rekening genomen. Voorzover er vanuit Hongarije behoefte is aan ondersteuning bij kerkelijk opbouwwerk (de vroegere conferenties) kan Verre Naasten in de toekomst mogelijk een rol vervullen. Die zaken zullen we op termijn zorgvuldig proberen over te dragen. Daar is geen aparte stichting meer voor nodig.

Maar ik zeg er nadrukkelijk bij: als we, zoals nu in Oekraïne, geconfronteerd worden met acute nood, dan zullen we onze expertise en fondsen blijven aanwenden voor leniging daarvan. Dus we blijven voornamelijk een beroep doen op onze donateurs om ons daartoe in staat te stellen. En last but not least willen we onze Nieuwsbrief ook blijven gebruiken om aandacht te vragen voor de situatie van onze broeders en zusters in het oosten van Europa. Wij gooien de deur niet in het slot.' «

COLOFON

Eindredactie:

Peter Bergwerff

Reacties/berichten Nieuwsbrief naar:

e-mail: nieuwsbrief@stichting-fundament.nl

Technische realisatie:

Treffend & Co, Veenendaal

Bestuur Stichting Fundament:

voorzitter: drs. A.T. Houwen
 secretaris: G.A. Teeninga-Oudman
 penningmeester: J. G. de Leeuw
 lid: P.A. Bergwerff
 lid: ds. R.P. Heij
 lid: ds. A.C. Kelemen
 lid: ds. G. Meijer

Adressen Stichting Fundament:

post: postbus 499, 8000 AL Zwolle
 e-mail: info@stichting-fundament.nl
 website: www.stichting-fundament.nl

Adreswijziging naar:

donateurs@stichting-fundament.nl

Informatiemateriaal opvragen:

e-mail: info@stichting-fundament.nl

Giften:

Bankrekening nr. NL72 INGB 0003 9756 27
 t.n.v. Stichting Fundament, Zwolle

ANBI

Fundament is een ANBI-instelling, bij de Belastingdienst bekend onder "Stichting Fundament", vestigingsplaats Kampen. ANBI nr. 8136.56.503 Giften zijn fiscaal aftrekbaar.

Legaten:

Indien u een legaat wilt nalaten kunt u de volgende zinsnede in een testament laten opnemen: "Ik legateer vrij van rechten en kosten aan de Stichting Fundament (K.v.K. Utrecht S41179166) een bedrag € ....."

 Fundament
 Iránytű
 SAMEN GELOVEN SAMEN DELEN

QR-code gift:

 ANBI
 Algemeen Nut
 Beoogende instelling